

Список використаних джерел

1. Андриссен Д. Невесомое богатство. Определите стоимость вашей компании в экономике нематериальных активов / Д. Андриссен, Р. Тиссен; пер. с англ. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. – 304 с.
2. Давидюк Т. В. Розвиток бухгалтерського обліку людського капіталу: теорія і методологія : [моногр.] / Т. В. Давидюк. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – 508 с.
3. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : [моногр.] / В. М. Жук. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 648 с.
4. Скударь Г. М. Развитие персонала – необходимое условие повышения конкурентоспособности современного промышленного предприятия (на примере ЗАО «НКМЗ») / Г. М. Скупар // Непрерывное профессиональное развитие персонала – основа профобразования будущего Персонала-технологии XXI. – 2007. – 56 с.
5. Эдвинссон Л. Корпоративная долгота. Навигация в экономике, основанной на знаниях / Л. Эдвинссон. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 248 с.
6. Rodov I. FiMIAM: financial method of intangible assets measurement / I. Rodov, Ph. Leliaert // Journal of Intellectual Capital. – 2002. – No 3. – P. 323–336.

Маршавін Юрій Миколайович,

доктор економічних наук,

професор кафедри управління персоналом та економіки праці;

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАЗИС ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ: ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ

Протягом усього періоду ринкової трансформації в Україні реалізується відверто спрощена політика на ринку праці, яка в основному зводиться до питань діяльності державної служби зайнятості. Про це свідчать чисельні спроби її реформування: спочатку в центральний орган виконавчої влади (2012 р.), потім в Національне агентство зайнятості (2014–2015 рр.), а також зміни керівників (за 5 років змінилося 6 очільників служби). Влада бачить своє основне завдання в тому, щоб «реально боротись з безробіттям» [1].

Але зводити зміст державної політики зайнятості лише до «боротьби з безробіттям», оцінювати стан такого багатогранного ринку, як ринок праці, його різноманітні сторони, прояви та властивості лише за рівнем безробіття є абсолютно необґрунтованим. На переконання автора, сучасний стан ринку праці в Україні можна охарактеризувати як кризовий.

І справді, останніми роками постійно падає рівень зайнятості населення віком 15–70 років¹, зокрема за період 2013–2016 рр. – з 60,2,% до 56,3% [2, с. 52], більш ніж у два рази зменшився розмір середньої реальної заробітної плати. Величезні масштаби тіньової зайнятості та зовнішньої трудової міграції багато років спричиняють проблеми з наповненням бюджетів і фондів державного соціального страхування (перш за все, пенсійного), унеможливають реалізацію соціальних програм, особливо у сферах освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства. Майже 40% робітників зайняті на робочих місцях з переважно ручною працею [3, с. 7], низька якість робочих місць обумовлює зниження попиту на кваліфіковану робочу силу та спричиняє декваліфікацію працівників. Фізично і моральне застаріле обладнання й устаткування призводять до зниження продуктивності праці, унеможливають випуск конкурентоспроможних товарів для внутрішнього і зовнішнього ринків. Через відсутність потрібних професійних компетентностей і слабку мотивацію до праці рівень безробіття серед молодих людей у віці до 25-ти років у два рази перевищує безробіття серед усього населення. Негативні тенденції у сфері зайнятості загострюються через демографічні проблеми, що призводить до погіршення співвідношення кількості зайнятих осіб і чисельності пенсіонерів.

На думку автора, основна причина сучасної кризи ринку праці полягає не лише у втраті значного економічного потенціалу в результаті тимчасової окупації Криму, частини Донецької і Луганської областей та необхідності витратити людські, матеріальні та фінансові ресурси на проведення антитерористичної операції на Сході України, а у багаторічних помилках у визначенні змісту державної політики зайнятості та її реалізації.

Дж. М. Кейнс ще у 1930-х рр. довів, що за визначеної величини схильності суспільства до споживання, рівноважний рівень зайнятості визначається величиною поточних інвестицій [4, с. 33]. Ця ідея для нашої країни набуває особливої актуальності, оскільки ступінь зносу основного капіталу давно перевищив критичний рівень² і у 2014 р. досяг 83,5% [5, с. 252], при цьому нанівець зведений процес його оновлення: за нинішніх темпів для повного оновлення виробничого апарату потрібно 50–60 років.

Кейнсіанське положення про пріоритетність інвестиційного базису для подолання кризи в сфері зайнятості підтверджується емпіричними даними. Аналіз змін кривих, що ілюструють динаміку рівня зайнятості населення і капітальних інвестицій (значення останніх обраховано у порівняльних цінах 2000 р.), свідчить про їх досить близький характер (рис. 1, за даними [14; 15]).

Окремі випадки незбігання в часі та різновекторності змін зазначених показників пояснюється так. По-перше, підприємствам для «перетворення»

¹ Наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, частини Донецької і Луганської областей та зони проведення антитерористичної операції.

² Зазначимо, що у зв'язку з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 р. № 200 "Про утворення акціонерного публічного товариства "Українська залізниця" у частини передачі/надходження та оцінки основних засобів" відбулася переоцінка залишкової вартості основних засобів у транспортній галузі у бік зростання у 3,5 рази. У результаті загальний знос основних засобів в економіці статистично значно скоротився і склав 60,1% у 2015 р.

інвестиційних коштів у фізичні робочі місця потрібен час на придбання, монтаж і наладку обладнання, пошук постачальників і ринків збуту, добір працівників, їх навчання тощо. Все це спричиняє відставання зміни показників зайнятості від змін інвестиційних витрат на 1–2 роки. По-друге, на рівні зайнятості віддзеркалюється низка неекономічних чинників, наприклад демографічних (зміна чисельності населення в окремих вікових групах), інституціональних та ін.

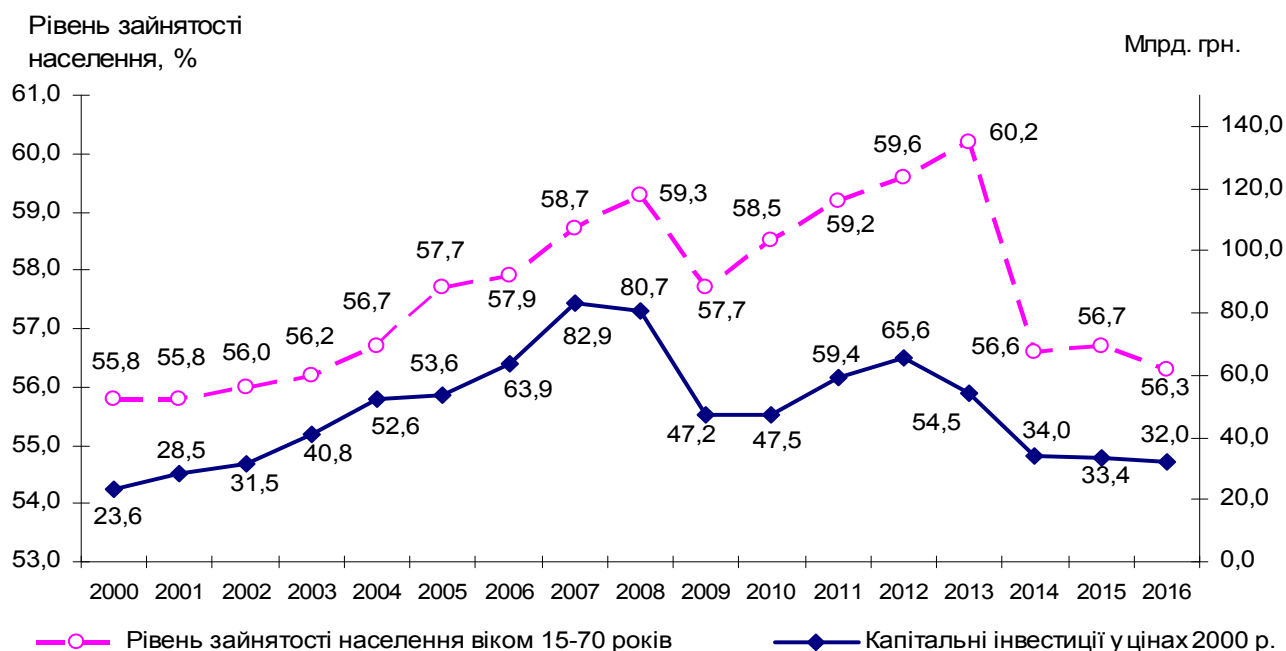


Рис. 1. Динаміка рівня зайнятості населення віком 15–70 років та обсягів капітальних інвестицій

Зокрема, під час світової фінансово-економічної кризи в законодавство України було внесені зміни, за якими частина членів особистих селянських господарств, які раніше вважалися незайнятими особами, віднесена до зайнятого населення [6], що статистично збільшило цей показник. Але навіть з урахуванням цих обставин висока залежність кількості зайнятого населення від обсягів капітальних інвестицій підтверджується розрахунками коефіцієнта парної кореляції – добутку моментів Пірсона, який дає змогу виявити силу лінійної залежності між цими величинами. Розрахунки показали, що коефіцієнт парної кореляції між рівнем зайнятості населення віком 15–70 років та обсягом капітальних інвестицій становить 0,80, що свідчить про високий ступінь залежності показників.

За розрахунками Національного інституту стратегічних досліджень, створення одного фізичного робочого місця³ коштує у середньому 15,4 тис. євро [7], отже, для створення фізичних робочих місць лише для реальних безробітних (1,5–2,0 млн. осіб) потрібно понад 650–900 млрд грн, що у 2,5 раза перевищує величину щорічних капітальних інвестицій останнього періоду.

³Під фізичним робочим місцем автор розуміє сукупність певної частки фізичного простору та відповідного обладнання і устаткування, що призначається для виробництва товарів і послуг.

На думку автора, повільні темпи інвестиційного процесу пов'язані, перш за все, з невиправдано низькою часткою у складі інвестиційних витрат позикового капіталу (2014 р. – 8,8%; 2015 р. – 7,3%; 2016 р. – 7,1% [8, с. 194]). Звідси випливає, що для подальшого зростання обсягу капітальних інвестицій потрібне удосконалення державної грошово-кредитної політики, спрямованої на зниження відсоткових кредитних ставок, які значною мірою визначаються співвідношенням попиту і пропозиції на грошовому ринку. Для збільшення пропозиції грошей комерційними банками недостатньо використовується такий потужний внутрішній ресурс, як гроші населення. Відповідно до інформації НБУ, у 2016 р. населення зберігало у комерційних банках у гривневому еквіваленті майже 444 млрд.грн., поза банківською системою – ще 314 млрд.грн. і 82 млрд. дол. США [9; 10]. Сумарно цей невикористаний фінансовий ресурс досягає майже 2,5 трлн грн. Його залучення у банківську сферу збільшило б кредитний ресурс у 5,6 раза і спричинило б значне зниження кредитної ставки.

Але заощадження коштів у комерційних банках не є привабливим для населення через високий ступінь ризику. Банківські кризи середини 1990-х рр. і 2008–2009 рр. значно підірвали довіру населення до них. Але найбільш сильний удар по авторитету банківської системи нанесла політика так званого її оздоровлення у 2014–2017 рр., у результаті якої ліквідовано понад 90 комерційних банків і багато тисяч громадян втратило свої заощадження.

Результати аналізу свідчать, що надії на активізацію інвестиційної діяльності за рахунок іноземних капіталовкладень поки ще не обґрунтовані: їх частка у загальному обсягу інвестицій наразі коливається близько 3,0% [8]. І причина тут також не лише у військових діях, які вимушена вести Україна на Сході.

Добре відомо, що іноземні інвестиції «йдуть слідом» за вітчизняними, а вони у цьому сенсі не служать позитивним прикладом. Більш того, має місце зворотне явище: вітчизняні інвестори спрямовують свої кошти за кордони України. Так, прямі інвестиції з України в економіку інших країн (близько 90% – у країни ЄС) перевищили на кінець 2013 р. 6,5 млрд. дол. США [11, с. 251]). Але фактично втрати вітчизняних фінансових ресурсів є набагато більшими. За даними розташованої у Вашингтоні організації Global Financial Integrity (GFI), за період 2004–2013 рр. витік коштів з України щорічно складав у середньому 11,6 млрд. дол. США [12]. З цими даними корелює інформація міжнародної неурядової організації Tax Justice Network щодо виведення за 1990–2012 рр. з української економіки в офшори 167 млрд. дол. США [13].

Отже, основною причиною кризових явищ у сфері зайнятості є незначні обсяги капітальних інвестицій через низьку інвестиційну привабливість нашої країни, ненадійність банківської системи, витікання грошей за кордони, зокрема в офшорні зони. Застосування інвестиційних інструментів для розвитку ринку праці потребує, перш за все, використання таких внутрішніх джерел фінансових ресурсів, як кошти населення і вітчизняного бізнесу. Поряд з підвищенням гарантій збереження законних інвестицій, необхідно посилення надійності банківської системи через застосування повного страхування депозитних внесків, розроблення та встановлення реальних перешкод проти витікання

грошей за кордон, застосування механізмів їх повернення в Україну у разі набуття злочинним шляхом.

Список використаних джерел

1. Виступ Прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана під час представлення Програми діяльності Кабінету Міністрів України на засіданні Верховної Ради України 14.04.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248960681&cat_id=24427
2. Основні показники ринку праці (річні дані) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/ean/ean_u/osp_rik_b_07u.htm
3. Програма гідної праці МОП для України на 2016–2019 роки. [Електронний ресурс]– Режим доступу : mlsp.kmu.gov.ua/document/189004/1.doc
4. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М. : Гелеос АРМ, 1999. – 262с.
5. Статистичний щорічник України за 2015 рік [Електронний ресурс] / за ред. І. М. Жук – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/11zb_2015_ukr.zip
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення : Закон України від 25.12.2008 р. №799– VI.
7. Створення нових робочих місць в Україні: результати та перспективи: Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.old.niss.gov.ua>
8. Інвестиції в основний капітал за 1995–2011 рр., капітальні інвестиції за видами активів за 2010–2015 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz.htm
9. Компоненти грошових агрегатів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/files/3.1-Monetary_Statistics.xls
10. Міжнародна інвестиційна позиція (за методологією КПБ6). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208377>
11. Статистичний щорічник України за 2013 рік / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Державна служба статистики, 2014. – 533 с.
12. New Study: Illicit Financial Flows Hit US\$1.1 Trillion in 2013 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.gfintegrity.org/press-release/new-study-illicit-financial-flows-hit-us1-1-trillion-in-2013>
13. Київ, Дніпропетровська і Донецька області відраховують найбільше податків до бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance>, 23.07.2012
14. Інвестиції в основний капітал за 1995–2011 рр. Капітальні інвестиції за видами активів за 2010–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz.htm
15. Основні показники ринку праці (річні дані) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/osp_rik_b_07u.htm